

מראי מקומות - סנהדרין מ"ד

והי' הנלכד בחרם ישרף אותו ואת כל אשר לו, אלא שעכן הי' נדון בסקילה, לפי שהי' מחלל שבת, שבשבת נלדכה יריחו, והוא הוציא הגניבה מרשות לרשות. אבל הק' המהרש"א אהא דתולה הסקילה בסקילת נערה המאורסה. וגם הק' אהא דבהמותיו היו נסקלין, מה ענין מיתת סקילה להם משום שהוא חילל שבת, והניח בקו'. **וע' במאירי** שג"כ כ' דחילל בשבת בהוצאת השלל מיריחו, ולכן דנוהו בחמורה, דהיינו סקילה (עכ"פ לרבנן דר"ש). אולם הוסיף דבאמת אין לדקדק בכל אלו, שע"פ הדבור הי', שהרי אין ממיתין ע"פ הגורל, וע"פ הודאת עצמו, וכו', אע"כ הכל ע"פ הדבור הי'. **וע' ברמב"ם** (סנהדרין י"ח, ו'), שכ' דמה שהרג יהושע עכן שלא ע"פ עדים, היינו או משום הוראת שעה, או משום דין מלכות. אולם העיר **המנחת חינוך** (תצ"ו, ה'), הא המלך אינו יכול להרוג מורד במלכות אלא בסייף, וא"כ אם מדין מלכות הוא, איך הרגו בסקילה. ותי' דמה שהמלך ממית רק בסייף, היינו רק היכא שהרגו משום שמרד במלכות, אבל אם הרגו משום כבוד שמים, אז שפיר יכול להרגו בכל דבר.

(ד) **אלא לרדותן - פרש"י ביהושע** (ז', כ"ד), דהיינו שיראו ברידיו ולא לעשות כמוהו. ויש להעיר, א"כ מ"ש בניו ובנותיו דפורטן יותר משאר ישראל. וכ' המהרש"א דמה שנקט הכתוב בניו ובנותיו טפי, היינו משום דכיון דכבר נכשלו קצת בזה, שהרי ידעו ב' אשתו ובניו, וכמו דאי' לעיל.

(ה) **תחנונים ידבר רש, זה משה, ועשיר יענה עזות, זה יהושע - יש לע',** למה נקרא משה "רש" ויהושע "עשיר". וביאר **היד רמה** דנעשה ע"י משה כמה טובות לישראל, ולכן הי' ירא שמא נתמעטו זכויותיו, ולכן הי' מדבר בלשון תחנונים. אבל יהושע, עדיין לא נעשו לו נסים הרבה, והי' יודע בעצמו שלא נתמעטו זכויותיו, ועדיין הי' עומד בעשרו, ולכן הי' עונה עזות. "וחס ושלום שחכמי התלמוד אומרים על משה רבינו שהי' רש

(א) **אע"פ שחטא ישראל הוא - ע' בעין יצחק** (אה"ע א', א', ענף ב') שהביא מש"כ הש"ך (יו"ד קנ"א, ו'), דמי שעזב התורה, אין חיוב להפרישו מאיסורא, וכ' העין יצחק דאולי הוא משום דעיקר חיוב להפריש מאיסור הוא מהא דכתי' הוכח תוכיח את עמיתך, והוא אינו בכלל עמיתך. אולם כ' העין יצחק בהמשך (ענף ג') להוכיח מסוגיין דלא כדברי הש"ך, שהרי מבואר בסוגיין דנענשו כלל ישראל משום הא דעכן רק אחר שעברו הירדן, ומשום דאז היו נענשו על הנסתרות או הנגלות משום ערבות. וגם מבואר בהמשך סוגיין דעבר עכן חמשה חומשי תורה, וכ' המהרש"א דהיינו דעבר על רובו של תורה, וכ' הפוסקים (תבואות שור, שמלה חדשה) דמי שעובר על רובו של תורה הוי מומר. וא"כ, אם הי"ל לעכן דין מומר, למה נענשו על כל ישראל עבור מה שעבר עכן על החרם ועל שאר העבירות שעשה, הרי דין מומר יש לו. אלא ע"כ מוכח מזה דשייך דין ערבות גם במומר גמור. וכ' די"ל דזהו פי' דברי הגמ' כאן, דעכן נקרא ישראל לענין דיני ערבות, ומשום"ה נענשו כלל ישראל על מעשיו.

(ב) **מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה, שנא' חמשה גם - כ' היד רמ"ה** דהיינו דכתי' וגם עברו את בריתי, דהיינו מילה שכתובה בספר בראשית, וכו'. דהיינו, דלדבריו הדרשה אינו סתם משום דכתי' גם חמשה פעמים, אלא דכל דרשה מרמז לאיזה מצוה בכל ספר שעבר [נויש לעי' בביאור כוונתו, האם הכוונה דמשום דרשה זו, ממילא אמרי' דעבר על כל החומש, או דלמא הדרשה הוא רק דעבר על איזה מצוה דכתי' בכל חומש, אבל אין הביאור דעבר על כל מה דכתי' בהחומש. ואם אמרי' כן, א"כ יש לעי' בהמשך הגמ' מה דאמרי' פשיטא דבעל נערה מאורסה, וכו', מהכ"ת, הרי רק אמרי' דעבר על מצוה א' בכל ספר, וצ"ע]. **וע"ע במהרש"א דכ' דמלת גם מרבה על רוב מצוות התורה, אבל לא כולם, ולכן שפיר צריך הגמ' לרבות נערה המאורסה, וכו' נואף דהגמ' הק' פשיטא, מ"מ י"ל דקו' הגמ' הוא דמהכ"ת לחלק ולומר דדוקא מצוות אלו אין מתרבים, ולכן פי' הגמ' למה מצוות אלו היו חלוקים, ולכן צריכי קראי לרבותם, ועדיין צ"ע].**

(ג) **רבינא אמר דיני' כנערה המאורסה דבסקילה - ע' במהרש"א** שהביא מהמדרש דבאמת מדין החרם הי"ל להיות עונשו שריפה, וכמו שכ'

כאילו בטל התמיד. אבל הק' הרשב"א ע"ז, דא"כ מהו הראי' דת"ת עדיף מהקרבת תמידין, לכא' אי"ז אלא ראי' דת"ת עדיף מדין מעמד. וכ' הטו"א דלשיטתו זה ל"ק, דס"ל בגבורת ארי בתענית כ"ז, דבאמת המעמדות מעכבים הקרבן, וכדמשמע מהגמ' שם (וכבר כ' המרומי שדה שם דלפי הרשב"א צ"ל דכוונת הגמ' שם הוא דאינו מרוצה כ"כ).

(י) **עתה באתי- פרש"י**, על של עכשיו באתי. אבל **תוס'** (מגילה ג.) פי' ד"עתה" מרמז למה שכ' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, והשירה היינו היינו התורה. והעיר הפוניבז' רב (הובא דבריו **בזכרון שמואל** עמ' תקע"ד), דהא תוס' לעיל במגילה שם כ' דמה דיהושע רמז לתורה, לשאול אם על התורה בא, היינו ממה דאמר ה"לנו" אתה, וכמו שכ' תורה צוה לנו משה, ולמה שינה המלאך הרמז. וביאר, דבא המלאך לומר ליהושע, דמה שביטלו תורה בשעת מלחמה הי' משום שלא היו מעריכים התורה כדבעי, אלא כירושא בעלמא, וכמו שאמר יהושע ה"לנו", מתורה צוה לנו וכו' מורשה. אבל המלאך השיב לו דהתורה הוא באמת שירת החיים של כל ישראל, ואם הי' הנהגתם בזה האופן, לא היו מבטלין מעיקרא. וע"ע **בתורת חיים** שכ' דאולי בעצם היו לומדין גם מקודם, אלא שלא היו מעמיקין כדבעי, וזה הי' התביעה, ולכן אמר לו מלמד שלן **בעומקה** של הלכה.

(יא) **אביך האמורי ואמך חתית- פרש"י**, אביך האמורי היינו דתרח ואבותיו מכנען היו. והק' **הערוך לנר**, הרי תרח בא משם, ולא מחם, ואיך שייך לומר דמכנען בא (וכן הק' **הרש"ש**). ולכן פי' דכוונת הגמ' לומר דאבותיו עשו מעשה אמורי, דהיינו שעבדו ע"ז.

(יב) **לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כחו- פרש"י**, שייסיעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהו לו מסטינים מלמעלה. וכ' **הרש"ש**, "ומזה יש ללמוד זכות על פזמון דמלאכי רחמים וכו', חלו נא פני קל וכו', ונוסח מכניסי רחמים וכו', וכיוצא באלו, אשר רבים גמגמו עליהם. אך

כנגד יהושע, והמפרש זולתי זה הפי' עתיד ליתן את הדין". אבל **המהרש"א** פי' שמשא הי' רש משום שהי' זוכה לכבוש א"י, ויהושע הי' עשיר, שזכה לכבוש.

(ו) **אטו פנחס לא עביד הכי- פי' הערוך לנר**, ואיך תלוי עדות זה דוקא בעשיר שהוא יהושע שכבש את הארץ, הא גם פנחס ענה כן, שהי' רש (וזהו כפי פירושו דעשיר היינו משום שכבש הארץ, אבל לכא' לפי היד רמה הנ"ל, גם פנחס הי' בגדר עשיר). והבן **יהודיע** פי' הכי קאמר, אטו פנחס לא עביד הכי, וכיון שהוא עביד הכי ונטל שכר, שנחשב לו זה למצוה רבה, משמע דאי"ז נקרא עזות.

(ז) **משה נמי מימר אמר למה הרעותם לעם הזה- פי' המהרש"א**, לא שיפה דבר משה בזה, שהרי נענש מזה ע"ז, אלא דסכ"ס גם משה דיבר כן, ולמה אמרי' דמשה דיבר תחנונים ויהושע דיבר עזות. ולזה תי' דיהושע דיבר בעזות טפי, שהרי תלה הדבר בהם, שלא הי' להם לקיים מצות ד' לעבור הירדן.

(ח) **אתה גרמת להם- שלא הי' לך לאסור עליהם ביזת יריחו. והק' המהרש"א** בשם היפה **מראה**, הא משה עשה כן ג' פעמים, וא"כ לכא' שפיר הו"ל ליהושע ללמוד ממשה לעשות כן. ותי' המהרש"א דמשה שפיר עשה כן, שהרי קודם שעברו הירדן לא היו נענשו כולם על עבירות הנסתרות (לר"י, והנגלות לר"נ), אבל יהושע לא הו"ל לעשות כן.

(ט) **אמש בטלתם תמיד של בין הערבים- תמה תוס' (מגילה ג.)**, למה באמת לא הקריבו הקרבן תמיד. ותי' דלפי שהארון לא הי' במקומו, והיו צריכים הכהנים לישא את הארון, וממילא לא היו פנויים להקריב התמיד. והק' **הטורי אבן** (שם), הא היו הרבה כהנים באותה שעה, וא"כ למה היו צריכים כל הכהנים להיות שם אצל הארון, ולא היו איזה כהנים יכולים להקריב הקרבן תמיד. וע' **רשב"א** (שם) שפי' דבאמת הקריבו התמיד, אלא דלא עשו המעמד, דלא חששו לעשותו כיון דאינו מעכב הקרבן, אבל מ"מ הי' נחשב

דמה דמפשיטין אותו רחוק ד' אמות, היינו משום דכיון דהכשר סקילה הוא, לכן אין מפשיטין אותו אלא סמוך לתפיסת בית הסקילה, אבל בתוך ד' אמות לא, שלא יעמוד בבית הסקילה לבוש, שלא יאמרו בכסותו הוא נסקל.

יש לומר דהכא דוקא ביחיד, וכמו דמחלק הש"ס בסוטה (ל"ג), עו' באחרונים באו"ח סוף סי' ק"א.

(יג) וכי הדרי בהו מאי הוי, כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד - פי' בחי' הר"ן, למה לן טעמא דכיון שכבר נגזרה גזירה להחזירו א"א, דבלאו האי טעמא נמי אין להאמין להעדים לחזור, דכיון שהגידו שוב אינן חוזרין ומגידין. והק' הר"ן על פי' זה, לימא דהיינו הך, כלומר, דמה דאמרי' דלהחזירו א"א שכבר נגזרה גזירה, היינו משום דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, דחד טעמא הוא, ומהו קו' הגמ'. ותי' דקו' הגמ' כך הוא, כיון שהגידו, פשיטא שאינן נאמנין במה שחוזרין בהם, דכיון דאמר רחמנא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ודאי הטעם הוא משום שכיון שכבר הגיד, מה שחוזרין מהגדה הראשון אינו משום שלא הי' הגדתן מעיקרא אמת, אלא משום שאומרים בלבם דמה לנו לחוב בדמו של זה. וא"כ, אין שייך לומר דנגזרה גזירה, שהרי טעם נכון יש בדבר שאינם חוזרים ומגידים, ופשוט הוא שאינם חוזרים. וע"ז השיב הגמ' דיהבי טעמא למילתייהו שנראה כטעם נכון שהם אומרים אמת ממה שחוזרים בהם, וסד"א דבכה"ג יהו נאמנים לחזור על הגדתן, קמ"ל שכבר נגזרה גזירה, דהיינו דבכל אופן אמר רחמנא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

(יד) כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד - פרש"י, אם לא יגיד, אהגדה קמייטא קפיד קרא. ופי' ר' יונה דברי רש"י, דנראה דכוונתו לדייק מהא דכתי' "עונו", דכיון דמעיקרא קאמר שאינו יודע לו עדות, הוא בעצמו נושא את עונו, שהרי לא יהי' יכול לחזור ולהגיד העדות, ומוכח מכאן דכיון שהגיד (או אף אם איני יודע לו עדות), שוב אינו חוזר ומגיד. אבל הביא ר' יונה מר' אחא גאון, דמפיק דין זה מהא דכתי' "אם לא יגיד", ולא כתיב אם לא הגיד, משמע דכיון שלא הגיד, שוב לא יגיד, וכמו דאמרי' ביבמות, דכיון שלא בנה, שוב לא יבנה.

(טו) הי' רחוק מבית הסקילה ד' אמות, מפשיטין אותו - כ' היד רמ"ה (לעיל מג: ד"ה מתני')